

М. Гупор

**РОЛЬ ПЕРШОЇ ХРИСТИЯНСЬКО - ДЕМОКРАТИЧНОЇ
ГАЗЕТИ «ЗА ВІРУ І ВОЛЮ» (1990-1994 р.) В УТВЕРДЖЕННІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ ТА ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЇ
ХРИСТИЯНСЬКО-ДЕМОКРАТИЧНОГО РУХУ**

В умовах переслідування і заборони національно спрямованих видань преса стає найважливішою формою агітації та пропаганди. Одним з показових і в той же час недостатньо досліджених у вітчизняній літературі явищ галицької преси являється «За віру і волю», партійна місячна газета Тернопільської крайової організації християнських демократів. Для багатьох вона стала буквально політичним букварем, будучи виразником поглядів національно свідомого українства.

Першочерговим завданням газети стало поширення духовних цінностей християнства, політичної ідеї християнських демократів та інформації яка б допомогла б зорієнтуватися у політичних, економічних, культурних та релігійних питаннях.

Видання «За віру і волю» співпало з періодом найвищого підйому української суспільної думки Галичини в змаганні за незалежність

України.

Газета вперше подала широкій громадськості розуміння і дії Української християнсько - демократичної партії. «Це самостійна громадсько - політична організація, яка бореться за суспільний прогрес та розв'язання усіх проблем народу України. УХДП відстоює інтереси не якоїсь окремої групи чи класу населення, але прагне поліпшення і усправедливлення життя всього багатостраждального українського народу. Виходу з тої суспільної кризи, яка нині огорнула все наше суспільство, ми шукаємо не будь - якими засобами, не шляхом насильства, інтриг чи знедолення інших народів. В своїх діях ми керуємось принципами християнської моралі, відкидаючи гріховний принцип: « Мета виправдовує засоби»

З №1 по № 12(13) редактор була Ірина Зелена, талановитий політик, журналіст, співробітник ряду політичних та громадських газет Тернополя. В зв'язку з тим, що в радянські часи постать Ірини Зеленої не висвітлена, необхідно зупинитись на характері її діяльності. Пані Ірина отримала філологічну освіту у Львівському університеті ім. Івана Франка. У 1981 році почала свою десятирічну працю в Тернопільському музеї. Її праця на ниві фольклору та етнографії привела у 1989р. до створення першого у Тернопільському музеї етнографічного відділу.

Енергійна і працьовита, всебічно розвинена, вона розпочала широку громадсько-освітню роботу з молодіжного студентського товариства «Вертеп», якому активно допомагала у його становленні з 1989р. Вона створила й редагувала дуже своєрідну газету товариства «Вертеп» «Посвіт». Згодом вона стала одним із засновників пластівської газети «Цвіт України». Це була перша в Україні газета української скаутської організації. Знають її всі пластуни. І в нас, і за кордоном. Паралельно Ірина Зелена почала працювати редактором інформаційно - видавничого відділу Тернопільської організації Народного руху України. Вона стала однією із фундаторів Інституту національного відродження України, створеного у 1991р. при Народному Русі. Вона була загальним або спеціальним редактором цілого ряду інститутських видань: «Людина у адміністративно - командній системі» В.Стародубця, «Програмні постанови Організації українських націоналістів(ОУН), «Відродження української держави(1917-1921р.р.)» О.Полянського, «ОУН-УПА» на чолі визвольної боротьби (20-50 рр.) В.Чайківського, «Філософські роздуми Григорія Сковороди про Бога, людину, світ» М.Кубаєвського.

З першого вже номера газети «За віру і волю» піднімалось питання засад християнської моралі, звичаї й обряди народу, історична правда, заборонені десятиліттями імена наших видатних діячів.

До дня пам'яті воїнів УПА і світлій пам'яті великого провідника ОУН Степана Бандери вперше не лише на Галичині, але й в Україні друкується публіцистична стаття «Реабілітація українського націоналізму». Автор - відомий на Вінниччині, правозахисник, син політв'язня сталінських і брежнєвських таборів, Василь Гурин.

У статті «Реабілітація українського націоналізму» Василь Гурин визначив: «Український націоналізм, виключаючи будь - яку експлуатацію людини державою чи людини людиною, висунув найсправедливіше гасло нашої епохи: «Свобода народам! Свобода людині!», яке пізніше перетворив на ідейно - організаційне бойове гасло: « Свободолюбні народи й люди усього світу, єднайтесь в боротьбі проти російського більшовицького імперіалізму за свободу народів і людини». Під цим гаслом в Українській Повстанській Армії (АПА) мужньо боролись узбеки, татари, росіяни.»

«Християнська демократія – майбутнє України» - єдина публіцистична стаття Василя Січка - фундатора християнсько - демократичного руху в Україні. Треба віддати належне редактору Ірині Зеленій , яка з Василем Січком зуміли в даній статі концептуально викласти генезу ХД руху і його головні напрямки розвитку: «УХДП ставить за мету ліквідацію тоталітаризму як системи з усіма її атрибутами: монопольним всевладдям одної партії, кастовими привілеями, гігантським репресивним апаратом, державним атеїзмом і тому подібним, і встановленням демократичного устрою, де би забезпечувались в рівній мірі права всіх без винятку громадян, панував плюралізм і багатопартійність, поважались загально визнані правові норми і принципи».

«За віру і волю» акцентувала увагу демократичних партій, громадських рухів, альтернативних профспілок , робітничих і страйкових комітетів про необхідність створення Всеукраїнського об'єднання страйкових комітетів. Мета якого не підписання Союзного договору і побудова незалежної України.

Матеріали газети велику увагу приділяють Українській греко - католицькій Церкві її священництву. УГКЦ, яка в нестерпних умовах політичного терору і державного атеїзму непохитно відстоювала інтереси нації та загальнолюдські цінності в Україні.

З №13 1991р. по №9 1992р. редактором «За віру і волю» був Коц

Микола –колишній в'язень радянських таборів.

«Арештований я був 26-го жовтня 1967 року Тернопільським КДБ, засуджений там же обласним судом при наглухо закритих дверях 11-го квітня 1968 року по статті 62 ч. 1 КК УРСР на 7 років позбавлення волі у концтаборах суворого режиму і на 5 — заслання. Все це я пройшов, як говориться, від дзвінка до дзвінка, не залишився у боргу перед «рідною партією і урядом» ні на йоту. Вісім місяців сплило під слідством у внутрішній тюрмі КДБ, чотири роки — у Мордовії, двадцять сім місяців на Уралі, п'ять — в етапах та на засланні у Сибіру».

В цей період «За віру і волю» активно висвітлює на своїх сторінках життя українських в'язнів в радянських таборах. «Привертає до себе дитяча категорія в'язнів.. Якщо, наприклад, на початок 1935р. у таборах для неповнолітніх перебувало 240,3 тис., то на початку війни їх стало 429,2 тис.(1941р.) і чисельність, незважаючи на війну, росла і росла. Дійшло до того, що на початок 1950року вона сягнула 1145,0 тис. Як видно зі всього, це була «щира» турбота «батьків народів» до своїх неповнолітніх підданих - сиріт при мертвих і ненароджених і живих батьках..»

«Я в'язень спецпсихлікарні, де томилась сім років. Дещо про себе. Я не з тих, кого повинні були звільнити, а з тих, хто повинен був залишитись у сирій землі Татарії. Мене звільнила «Міжнародна амністія»- організація котрій я безмежно вдячна, а також президент Рейган, котрий клопотав навіть особисто за мене, перебуваючи в Союзі з офіційним візитом».

«Раділи коли помер Сталін, чекали якогось полегшення. Однак даремно. Поступово визрівало обурення, яке приводило до страйку. Зокрема в червні - липні 1945року ми застрайкували і продержались аж 40 днів.. Що робити далі? Посилають на нас танки і топлять нас у власній крові.

В статі Миколи Коца «Ювілей Кобзаря за дротом» автор поділився враженнями про ювілей – 155 річницю від дня народження Т.Г.Шевченка у мордовському концтаборі №11, що був розташований у Явасі. «Залом для вшанування поета було обране напівзабуте горище одного з табірних бараків, кріслами, столами - різні підручні предмети - обламки дошок, ящиків інша табірна рухлядь. Заради безпеки всі підготовчі роботи велись у суворій таємниці - займалась тим обмежена кількість людей. На ювілейне засідання було допущено осіб 30-40. Основу його становили українці, хоч були запрошені як гості по одній - дві особи і представники інших національностей.

Зокрема, від росіян - письменник, нині емігрант Андрій Синівський, від латвійців - інженер Ризького радіозаводу Гунар Астра, від вірмен - підполковник Бабаян і художник Хачатурян та інші».

Постійним дописувачем «За віру і волю» був колишній політв'язень перекладач Андрій Коробань, який у своїй статі «Останній із Могікан або іронія долі» подав глибокий аналіз репресивної системи СРСР.

7 листопада 1992 р. відбулась надзвичайна конференція Тернопільської крайової організації УХДП на якій було прийнято рішення про об'єднання з ХДПУ (голова Віталій Журавський). З січня 1993 р. «За віру і волю» стає партійною газетою Тернопільської крайової організації ХДПУ.

Випуском газети займається редакційна колегія в складі: Михайло Гутор - голова крайової організації ХДПУ, Василь Гурин - правозахисник, Ганна Іванич - голова виконкому Тернопільської крайової організації ХДПУ, Оксентій Каменюк - політичний в'язень більшовицького гулагу.

Оксентій Михайлович Каменюк - почесний голова Тернопільської обласної організації Конгресу українських націоналістів, учасник національно - визвольної боротьби 40 - их років ХХ століття, політичний в'язень більшовицького гулагу. Народився у 1927 році у селі Гачин Горохівського району, що на Волині, у сім'ї хліборобів. У 1943 Оксентій Каменюк вступив в юнацьку організацію ОУН. З 1944 по 1947 рік Оксентій навчався у луцькій педагогічній школі, а у 1947 році вступив до Львівського педагогічного інституту на історичний факультет. «Провчився я у інституті лише півтора року. Мене заарештували. Як нині пам'ятаю: забрали з лекції, оділи наручники і повезли до Луцька. Там кинули до камери. Згодом дізнався, що заарештували всю мою сім'ю: тата, маму, брата, його дружину Катерину - усіх засудили на довготривалий термін - по 25 років. Лише мені дали 6 років.

З початком українського відродження (1989-1990рр.) Оксентій Каменюк вступив в Народний рух України, згодом став редактором часопису «Тернистий шлях», а в 1992 році був учасником Установчого збору Конгресу українських націоналістів. З липня 1993 року очолив обласну організацію Конгресу.

Присутність Оксентія Каменюка в редакційній колегії впливала на формування змісту «За віру і волю», щодо питання національно - визвольного руху ОУН-УПА.

У статтях «Людина символ», «Такі як ми, Україні служать тільки

своєю смертю», «Душу й тіло ми положим за нашу свободу», розкрито історичну правду визвольних змагань 40-50 років ХХ ст., життя політичних в'язнів Заполяр'я, Якутії, Колими.

Оксентій Каменюк активно працював з дописувачами «За віру і волю», які бажали поділитися спогадами, а також своїм баченням визвольного руху ОУН - УПА.

Змістовними є статті: «Невинна кров в'язнів кенгіра» М. Воробій - Берези (№4, 1993р.), «Стара світлина» Зеновія Середюка. «Повну реабілітацію національно - визвольному рухові ОУН-УПА», «Чи скаже правду державний мікрофон?» Василя Гурина.

Співпраця ХДПУ із християнськими демократами світу активно висвітлюється «За віру і волю». « Вперше в історії Європарламенту під дахом у Брюсселі недавно пролунала українська мова. Відбулось це, коли 10-11 грудня засідало політичне бюро Інтернаціоналу Християнської Демократії (ІХД), в якому взяли участь делегації із 44 країн. Проте в центрі уваги політбюро опинилась не тільки українська мова, а насамперед позиція української делегації.

«Днями на запрошення сенатора Джуліо Андріотті в Італії побувала делегація Християнсько - демократичної партії України на чолі з її головою паном Віталієм Журавським, В ході зустрічі розглядались і обговорювались перспективи співробітництва між двома спорідненими партіями.

«Чи переступить Україна поріг європейського дому? На це далеко не риторичне запитання намагались віднайти відповідь активісти ХДПУ які нещодавно взяли участь у Віденській нараді демократичних сил Європи з питань безпеки на континенті. Значний інтерес з огляду на сьогодишню ситуацію в країнах СНД та Східної Європи викликав виступ на цій зустрічі секретаря ХДПУ, Олени Лашкевич».

Проблема ядерного роззброєння України в 1993 році набула важливого значення. Американці висловлювали побажання, щоб Україна якнайшвидше позбавилась ядерної зброї і ратифікувала «Старт - 1» та Лісабонський протокол.

«За віру і волю» широко висвітлює позицію ХДПУ стосовно ядерного роззброєння України. « Суть її полягає в тому , що Україна є правонаступницею СРСР і щодо ядерного роззброєння « Старт-1» і Лісабонський протокол треба підписувати в якості держави, що володіє ядерною зброєю, при дотриманні таких умов гарантії безпеки, фінансової компенсації за ядерне роззброєння».

«Україні слід приєднатись до «Клубу держав, які добровільно

відмовляються від ядерної зброї і ядерних військових технологій», розробити пільги і гарантії безпеки, які необхідні для стимулювання розширення числа його членів».

1933 рік на календарі України помічений траурною позначкою страшного штучного голодомору. Голодомор лишив по собі в Україні не тільки мільйони безіменних поховань, не тільки заплановану і по – звирячому здійснену більшовицькими тиранами «стовідсоткову колективізацію», а й страшну духовну руїну.

Газета «За віру волю» неодноразово піднімала на своїх сторінках важливість знання правди про трагедію голодомору.

У статті «Осквернення священного дару життя» Євген Сверстюк визначив: «Отже чи можна сказати, що всі вбивства були наперед задуманими! І так і ні. Але вони були запрограмовані!... Злочин був для них лише засобом, продиктованим сатанинською ціллю - гординею кумира стати Богом і вчителем всього світу, перетворити світ за своєю візією, нав'язати всім свою волю і знищити всіх, хто перешкоджає або міг би перешкодити..».

В статі Луки Бойка «Повернути народові правду» наголошується про теперішнє замовчування владою геноциду українського народу. « Проте і сьогодні можна почути окремі голоси, що намагаються безсоромно заперечувати злочин, вчинений комуністичною владою на початку 30-х років. Такий голос чув я під час круїзу, який організувала Спілка офіцерів України – в листопаді минулого року для представників двох сторін українців - ветеранів другої світової війни з одного боку і вояків УПА та політв'язнів з другого з метою їх порозуміння і примирення».

Під час зустрічі з тернополянами, відомий лідер демократично - визвольного руху п. Михайло Горинь сказав: «Все ж і на світлих сторінках нашої історії України замітні, хоч і вицвілі від часу, плями, які осталися, від сліз і крові, що вилив наш народ у боротьбі за волю».

Для розповсюдження ідей християнської демократії «За віру і волю» використала також виборчу кампанію до Верховної ради України в березні 1994 року. На сторінках газети було розміщено виборчі програми і звернення кандидатів в народні депутати України.

Висновки

В статті обстоюється теза, що перша газета християнських демократів, «За віру і волю», яка видавалась у Тернополі 90-х рр. ХХ ст., була чинником українського руху загально національної і

християнської орієнтації.

Вона сприяла не тільки об'єднанню українського народу за національне визволення, але й поширенню тих вихідних економічних та політичних поглядів, які пізніше були розвинуті вітчизняними християнсько-демократичними партіями.

Газета «За віру і волю» одна з перших виступила поширювачем в Україні ідей, які можна ідентифікувати як передумови християнсько-демократичної думки.

Оскільки названа газета не тільки пропагувала християнсько-демократичні ідеї, але здійснювала реальну економічну та політичну просвітницьку і організаторську діяльність у відповідності до визначених напрямків, сприяла виникненню та розвитку політичних партій християнсько-демократичного спрямування, то її слід визнати дієвим чинником інституціалізації християнської демократії в Україні.

Отже, теоретико-політичні та організаційні передумови становлення християнської демократії в Україні були значною мірою сформованими газетою «За віру і волю». Ця газета однією із перших виступила в ролі активного поширювача християнсько-демократичної ідеології в Україні, створивши таким чином передумови зародження і утвердження Української християнської демократії кінця ХХ століття.